

1962 AUG 17

ELŐKELŐ városmegyéd

Egyszerre tűnik furcsának és nyilvánvalónak: aki Pest szívében él és dolgozik, az hovatovább nem ismeri a saját városát. Mint jómagam is. Igaz, ez mindig is így volt: a Vár lakói mérhetetlenül keveset tudtak a Franzstadtról, és viszont. De akkoriban az utcák és kerületek nemcsak a helyrajzi tájékozdást segítették. A Váci utca és a Váci út közötti úr felért egy bolygóközi távolsággal. Ma pedig már előbbi megfogalmazásom is erősen vitatható, hogy tudniillik Pest, vagyis a főváros és így az ország szíve a Belvárosban van.

Mindennek ellenére az ember rendszerint mégis csak arra jár, amerre a dolga viszi. Városnéző buszra kevés bennszülött ül fel. Én azt sem tudom, az igazat megvallva, merre van annak a busznak az útja, eljut-e például az Üllői úti lakótelepig.

Mint mindenki, már láttam erről a lakótelepről én is néhány képet, újságban, híradóban; betonkeverőket, darukat, épülő házakat, keménykötésű kőműveseket leginkább. Valamelyik kiállításon a makettjével is találkoztam. Nem tudtam belőle valóságot képzelni. Vidékre utaztam, a robogó kocsni üvegén át megleptek a nagy háztömbök és később meglepett a színek tarkasága. Míg végre valahogy ki-keveredtem a telepre, ahol hamar és duzzogva felpanaszolták, hogy nem hagyták meg nekik József Attilát, azzal az indokolással, hogy az az elsőbbség jogán a tizenharmadik kerületieké; ott a róla elnevezett művelődési ház is. Pedig milyen másképp hangzana!...

Mentem az új utcákon, világos házak, pázsit és kellemes csodálkozás közepette: ni csak,

ez is Pest.

Ha néhány épület málnafagyaltot utánoz is, sohasem olyan bántó, mint egyik-másik körüli ház volt. Az összhatás pedig üde, friss. Helyesbíték. Az összhatás, régi pesti fogalmak szerint, előkelő. Sőt exkluzív. Tiszta, tágas, gyepes, elegáns. Pasaréti bérvillákat idéző. Már ahol nem építkeznek. Csak a számok nem exkluzívak. Ez a jelző ugyanis kizárja a tömegességet. Ez a telep pedig, mint később megtudtam, még csak félig kész: három évvel ezelőtt készült el az első ezerháromszázötven — ahogy mondják, az első ütem —, és három év múlva épül fel az utolsó, a negyedik ütem — ezerhatszázharmincöt lakása. Addigra összesen tízezer lakás áll itt (lakásban gondolkodnak és nem házban), benne negyven-negyvenötezer ember él a távfűtés, meleg víz, beépített szekrény összkomfortjának légkörében. A szám elképesztett. Magyarországon születtem, azóta is itt élek, negyvenötezer lélek az én fogalmaimban Szolnok vagy Veszprém.

Délutánra járt, miközben így elmélkedtem, megeheztem és mert volt nálam kenyér, felvágott, az utcán, nézelődve, enni kezdtem — papírból. Kicsit röstellkedve, mert az étkezési mód stílustalannak tűnt. Akkor is, ha a pasztellszínű új épületek tövében még áll

a földszintes városi házak
hat-nyolcszáz lakása.

A szoba-konyhás régi városi házak a legrangosabb lakhelynek számítottak erre felé még vagy öt évvel ezelőtt is. Ma többségükben nem rejt más, mint türelmetlenséget: lakóik rendes munkásemberek, akiket évtizedeken át a barakk szomszédsága bosszantott, most pedig ellenkező előjellel: az öt lépésre levő összkomfort. Ők pedig nem is igen csinósíthatják az otthonukat, mert ezekbe a lakásokba pénzt befektetni nemigen érdemes, hiszen meg vannak számolva napjaik. De ezek a napok a valóságban még hónapokat, sőt éveket jelentenek és természetesen hosszabbnak tűnnek, mint az eddig itt eltöltött évtizedek.

Ráadásul az új telep is úgy tekinti az öreg szomszédot, mint holt terhet, melyet, amíg megvan, magával kell hurcolnia. Amikor az új boltokat, intézményeket méretezték, csak a házak lakóival számoltak, azokkal is elég szűken. Mire a telep egésze felépül, lesz ugyan négy bölcsődéje, négy óvodája, négy iskolája is, de meglehet, mégis kevés lesz, mert sok a fióka, sok a várandós kismama, ékes bizonysgául annak, hogy

a gyerekáldáshoz

nincs szükség erőszakolt rendelkezésekre. Ahol van otthon, van bölcsőde és sok a fiatal pár — ott van csöppesség is, egyik szebb, mint a másik. Így hát az intézményeket nagy igény nyomja — de akárhogy is, a régi házak gyerekeinek is ott a helyük. Annál is inkább, mert a régiben szorongó családoknak ezzel lehet leginkább segíteni. Hogy a gyerekek azért már az újban vannak.

Nem is akármilyenben. A bölcsőde, melyet töviről hegyire végigjártam, gyönyörű. IX/8-as, vagyis a kilencedik kerület nyolcadik bölcsődéje. A vezetőnő, középkorú asszony, megemlíti, hogy amikor kezdett a szakmában, az egész fővárosban sem volt nyolc bölcsőde. Ami volt, az sem említendő emellett. Erre a célra tervezték, saját kertben áll, van benne gyerek-fürdőszoba gyerek-zuhanyozóval, gyerek-ill-

lemhely, óriási terasz, háromfázisú (fertőtlenítő) mosogatás, külön előkészítő konyha (hogy a voltaképpen főzés közelébe se kerüljön piszkos, földes áru), megint külön konyha, ahol a csecsemők étele készül — egyszóval egyike a főváros legmodernebb bölcsődéinek. A versenytársak? Hát a Fiastyúk utcai lakótelepé, az óbudai lakótelepé — igen, a Belvárosban épülhetnek és épülnek egyes modern házak, de ami összességében a legszebb, legújabb, hadd használok újra e kissé elavult jelzőt: legelőkelőbb, az a régi külvárosokban van. Angyal földön, Franzstadttban, külső Óbudán.

Ezek a régi külvárosok mostani, emberi igényekkel mérve voltaképpen mind a nyomorúság nagy telepei voltak. De azért mindnek megvolt a maga külön nyomortelepe, barlanglakásokkal, barakkokkal,

talán be tudtak volna illeszkedni az új társadalomba, de így, mondhatni, egy kupacban, csak züllesztették egymást, és hírhedtté tették a Valériát.

Aztán a Valériát is lebontották. Tavasszal tűnik el utolsó emléke, az Ecseri körüli, nem is szorosan hozzávehető része. Akkor kezdődik az Üllői úti lakótelep építésének negyedik üteme.

Lehet, hogy ezzel kellett volna kezdenem ezt az írást. De ez az

új külváros

nagyszerű akkor is, ha nem a Valéria barakkjainak helyén állnak a távfűtéses házak, nem mocskos macskakövek helyén zöldell a pázsit. Ez az új külváros lassan körülöleli a várost. Ebben az Üllői úti részben persze van valami különösen nagyszerű. Nem is az, hogy hivatalosan is nyomortanyának

Kürthy Sándor rajza

kietlen társadalomalattisággal és a Habsburg-ház alamizsnát osztó, kegyes lelkiületű nagyasszonyainak nevével. Közöttük is egész külön helyet foglalt el a Mária Valéria. Különösen a felszabadulást követő években, mikor a többi nyomortelep eltűnt s a Valériának sem volt már tulajdonképp gazdasági alapja. A lakásínség miatt ittrekedt dolgos munkás emberek mellett sok gyűlevész munkakerülő, lumpenproli, hulligán verődött itt össze. Emberek, akik külön-külön még

emelt barakkok helyén modern parkváros nőtt, 30 százalékban egyszobás, 20 százalékban másfél-szobás, felerészben kétszobás lakásokkal, és hogy a most épülő toronyházakban már csupa két és fél szobás otthon épül — az a különösen nagyszerű benne, hogy nemcsak a barakkok tűntek el, hanem az az emberi konglomerátum is, amit a Valéria jelentett. Az új városrészben nem sok régi valériás lakik. Van, aki közülük Lágymányosra került, van, aki Óbudára, van, aki a Bel-

városba, van, aki Csepelre. Van, aki új házba, van, aki régibe — egyképpen dolgozó átlagemberek közé kerültek, akik között sokkal könnyebb és sokkal követelődőbb az aszsimiláció. És ha ez, egyénileg sajnálatosan, talán nem mindenkinél sikerült, akkor sem olyan veszélyes ez a közre. A Valériát nemcsak lebontották. A Valéria megszűnt. A gényes góc felszívódott.

Ha tündérmesét írnék, és nem szubjektív riportot, akkor azzal fejezném be, hogy ebben a szép, új, szocialista városrészben nincsen ezer apró bosszantó hiányosság, van viszont az itt lakók szép, új, szocialista közössége. A tündérmesékben a jövő jelenné válhat. A valóságban a szülői munkaközösségekben alakul ki — a gyereke mindenkinek a legfontosabb.

SZÉKELY KATALIN